

บทความวิจัย (Research article)

บทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)
ในการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดสมุทรปราการ
Role of Natural Resources and Environmental Protection Volunteer
in the operation of natural resources and the environment
of Samut Prakan Province

อัจฉราพรรณ ลาภโพธิ์ชัย^{1*} ระพีพรรณ คำหอม¹ และ ทศนีย์ ลักขณาภินชัช¹
Atcharaphun Labpphochai^{1*}, Rapeepan Kumhom¹ and Tassanee Lakanpichonchat¹

วันที่รับบทความ (Received) วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
24 พฤษภาคม 2567 10 กรกฎาคม 2567 18 กรกฎาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในการปฏิบัติงานภายใต้บทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) และ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการ ประจำปี 2563 จำนวน 383 คน ในการเก็บข้อมูลจะใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ t-test (Independent Sample) และ F-test (One Way ANOVA) ผลการศึกษาพบว่า 1) การปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดสมุทรปราการ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.73, S.D. = 0.76) 2) ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานภายใต้บทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ภาพรวม

¹คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹Faculty of Social Administration, Thammasart University

*Corresponding author email: atcharaphun.l@gmail.com

มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} =3.47, S.D.=1.04) 3) ความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =3.58, S.D.=0.92)

คำสำคัญ: บทบาท, อาสาสมัคร, ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การปฏิบัติหน้าที่

Abstract

This research aims to achieve the following objectives: 1) To examine the roles of Natural Resources and Environmental Protection Volunteers in carrying out activities related to natural resource and environmental conservation. 2) To Identify the challenges faced by Natural Resources and Environmental Protection Volunteers in fulfilling their roles and responsibilities. And 3) To explore the perspectives on enhancing the effectiveness of Natural Resources and Environmental Protection Volunteers' roles in community-based natural resource and environmental conservation efforts. This quantitative research employed a survey method to collect data from 383 persons of Simple Random Sampling. Natural Resources and Environmental Protection Volunteers in Samut Prakan Province, Thailand, during the year 2020. The instrument used in the study was a questionnaire. (Questionnaire) Statistics used in data analysis are frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing using t-test (Independent Sample) and F-test (One Way ANOVA) statistics. Findings: 1) Work Performance of Natural Resources and Environmental Protection Volunteers in executing their roles in natural resource and environmental conservation activities in Samut Prakan Province Overall, the average is at a high level (\bar{X} =3.73, S.D.=0.76). 2) In terms of issues and obstacles encountered during the execution of their roles, the Natural Resources and Environmental Protection Volunteers in natural resource and environmental conservation activities in Samut Prakan Province Overall, the average is at a moderate level (\bar{X} = 3.47, S.D.=1.04). 3) Regarding the perspectives on the development of the roles of Natural Resources and Environmental Protection Volunteers in natural resource and environmental conservation activities in Samut Prakan Province, Overall, the average is at a high level (\bar{X} =3.58, S.D.=0.92).

Keywords : Roles, Volunteer, Natural Resources and Environment, Performing Duty

บทนำ

ปัจจุบันสภาพปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการดำรงชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะฐานทรัพยากรธรรมชาติลดลงและเสื่อมโทรม เนื่องจากการใช้ประโยชน์ที่มากเกินไปกว่าศักยภาพในการฟื้นตัวของระบบนิเวศ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมและบูรณาการอย่างเป็นระบบ เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตาม การขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมืองการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น ดังนั้นการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป ตามกรอบแนวทางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และการปรับโครงสร้างของประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 (บัณฑิต เศรษฐศุธิโรตม์, 2560) จึง มุ่งเน้นการรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติและบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งการที่จะ สร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีได้นั้น ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามาในการ บริหารจัดการและเป็นกลไกสำคัญในการเฝ้าระวังทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวางและ ต่อเนื่อง (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2551) ซึ่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหลักในการ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางของการสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามนโยบายการขับเคลื่อนกลไกประชารัฐของรัฐบาล ได้มี นโยบายในการสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายภาคประชาชน โดยเฉพาะการขับเคลื่อนเครือข่ายอาสาสมัคร พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ภายใต้ระเบียบกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมว่าด้วยอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน พ.ศ. 2558

จังหวัดสมุทรปราการ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ไม่มีภูเขา มีลำคลองรวม 63 สาย โดยเป็นคลองชลประทาน 15 สาย คลองธรรมชาติ 48 สาย ใช้ประโยชน์ทางคมนาคมและการขนส่งทาง น้ำ รวมทั้งการประมงและการเกษตรกรรม จังหวัดสมุทรปราการไม่มีพื้นที่ป่าไม้ (ป่าบก) มีแต่ป่าชายเลน ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัด แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณทั้งสองฝั่งเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนาทำสวนและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่ปัจจุบันพื้นที่บางส่วนได้เปลี่ยนไปเป็นโรงงาน ที่อยู่อาศัย และเขตพาณิชย์กรรมตามสภาพสภาวะเศรษฐกิจด้านการค้า การลงทุน และชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ 2) บริเวณตอนใต้ติดชายทะเล เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของน้ำทะเลท่วมถึง ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเป็นดินเหนียวลุ่มเหมาะแก่การทำนาจากป่าชายเลน และการเพาะเลี้ยงสัตว์ชายฝั่ง 3) บริเวณที่ราบตอนเหนือและตะวันออก บริเวณนี้เป็นที่ราบกว้างใหญ่ สำหรับระบายน้ำและเก็บกักน้ำ อำนวยประโยชน์ในด้านการชลประทาน การทำนา การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสนามบินสุวรรณภูมิ และมีธุรกรรมที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงหรือ Supply Chain ทั้งด้านการค้า การลงทุนภาคอุตสาหกรรมเกษตรกรรมแปรรูป กิจกรรม Logistics และอสังหาริมทรัพย์ จังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบันมีปัญหาด้านมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรม จำนวนมาก ปัญหาน้ำเน่าเสีย แต่ที่เป็นปัญหาหลักเลยปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย โดยในปี พ.ศ. 2559 มี ปริมาณขยะมูลฝอยสะสมจำนวน 67,052.00 ตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2559) เนื่องจากมีปริมาณประชาชน เพิ่มขึ้นทำให้มีการขยายพื้นที่เพื่ออยู่อาศัย และการขยายพื้นที่ในการกำจัดขยะแบบฝังกลบ จึงส่งผลให้เกิด ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มจำนวนมากขึ้น

บทบาทการทำงานของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ที่สำคัญ คือเป็นกลไกในการนำนโยบายในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลงสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ มีส่วนร่วม บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับ หน่วยงานภาครัฐมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่มีการจัดตั้ง อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) และเฝ้าระวังทางสิ่งแวดล้อมโดยภาค ประชาชน จนทำให้เกิดการเฝ้าระวังทางสิ่งแวดล้อมโดยประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่กว้างขวางที่สุดอย่างที่ไม่เคย

มีมาก่อน ซึ่งกลายเป็นพลังและเงื่อนไขที่สำคัญของความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไป ซึ่งบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) แบ่งลักษณะการทำงานได้ดังนี้ ด้านปฏิบัติ คือ เป็นผู้ช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนภารกิจด้านการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านประสาน คือ เป็นผู้ประสานงานการดำเนินงานในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาความร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่าง องค์กรภาคประชาชน กับหน่วยงานของรัฐและองค์กรท้องถิ่น ด้านประชาสัมพันธ์ คือ เป็นผู้รับและแจ้งให้ประชาชนทราบถึงนโยบาย ข้อมูล ข่าวสารและ กิจกรรม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านประเมินผล คือ เป็นผู้ติดตาม ตรวจสอบ เฝ้าระวัง การเปลี่ยนแปลงคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน และรายงานข้อมูลสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2558)

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานภายใต้บทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ว่ามีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในด้านใด เพื่อนำไปพัฒนาการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานภายใต้บทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

ข้อมูลส่วนตัวของ ทสม.

- เพศ
- อายุ
- สถานภาพ
- ระดับการศึกษา
- ฐานะทางเศรษฐกิจ
- อาชีพ
- ระยะเวลาปฏิบัติงานด้าน ทสม.
- เขตพื้นที่อำเภอ
- อาสาสมัครด้านอื่น ๆ

ตัวแปรตาม

**การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)**

1. ด้านการปฏิบัติ
2. ด้านการประสาน
3. ด้านประชาสัมพันธ์
4. ด้านประเมินผล

**ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานตามบทบาท
อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)**

1. ด้านการสนับสนุนของภาครัฐ
2. ด้านข้อมูลข่าวสาร
3. ด้านเครื่องมือ สิ่งของ เวลา
4. ด้านการประเมิน การแจ้งข้อมูลย้อนกลับให้
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

**ความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)**

1. การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครพิทักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)
2. การสนับสนุนการทำงานของทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรปราการต่ออาสาสมัครพิทักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (ที่มา : ศาสตราจารย์ระพีพรรณ คำหอม)

วิธีการวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดสมุทรปราการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 8,968 คน จากอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการ จากทั้งหมด 6 อำเภอ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2563

จังหวัดสมุทรปราการ	จำนวน/คน
อำเภอเมืองสมุทรปราการ	2,666
อำเภอพระประแดง	2,236
อำเภอบางบ่อ	1,181
อำเภอบางพลี	1,175
อำเภอพระสมุทรเจดีย์	1,009
อำเภอบางเสาธง	611
รวม	8,968

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการ จำนวนทั้งสิ้น 383 คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม โดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane ,1973)

โดยใช้สูตร

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ e = ความคาดเคลื่อนของการเลือกตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

จากสูตร สามารถแทนค่าได้ดังนี้

$$N = 8,968$$

$$e = 0.05 \text{ (คาดเคลื่อนได้ 5% หรือ 0.05)}$$

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{8,968}{1 + 8,968 (.05)^2}$$

$$= 383$$

3. การสุ่มตัวอย่างได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยแบบวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยเป็นการกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างกับประชากรจากอาสาสมัครอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้ ดังแสดงในตารางที่ 2

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนขนาดตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละอำเภอ}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำแนกตามอำเภอได้ดังนี้

อำเภอ	จำนวน ทสม. (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
อำเภอเมืองสมุทรปราการ	2,666	114
อำเภอพระประแดง	2,236	96
อำเภอบางบ่อ	1,181	51
อำเภอบางพลี	1,175	51
อำเภอพระสมุทรเจดีย์	1,009	44
อำเภอบางเสาธง	611	27
รวม	8,968	383

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและผ่านการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 3 ท่าน โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อมูลส่วนต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ ระยะเวลาปฏิบัติงาน และเขตพื้นที่อำเภอ

ส่วนที่ 2 การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานตามบทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน พร้อมข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการพัฒนาบทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

ซึ่งมาตรวัดในส่วนที่ 2, 3 และ 4 แบบสอบถามในการประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale) (Likert, 1961 : 74) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ระดับมากที่สุด	5	คะแนน
ระดับมาก	4	คะแนน
ระดับปานกลาง	3	คะแนน
ระดับน้อย	2	คะแนน
ระดับน้อยที่สุด	1	คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนแบบลิเคิร์ต สเกล (Likert Scale)

ค่าคะแนนตั้งแต่ 4.50 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนตั้งแต่ 3.50 – 4.49 หมายถึง ระดับมาก

ค่าคะแนนตั้งแต่ 2.50 – 3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าคะแนนตั้งแต่ 1.50 – 2.49 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าคะแนนตั้งแต่ 1.00 – 1.49 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างและทดสอบแบบสอบถาม ดังนี้

1. หาความตรงของเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content Validity)

1.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาเอกสารตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)

1.2 กำหนดเนื้อหาคำถามของแบบสอบถาม เพื่อให้เกิดความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบเพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) เกณฑ์การพิจารณาดังนี้ หากค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป คัดเลือกข้อนั้นไว้ใช้ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามเชื่อถือได้ สามารถนำไปเก็บข้อมูลได้จริง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคม (SPSS) ซึ่งมีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ในการวิเคราะห์จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มจำนวน 2 กลุ่มขึ้นไป โดยใช้ค่าคะแนนที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance: ANOVA) และใช้สูตรการจับรายคู่เมื่อมีความแตกต่างด้วยสูตร LSD

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) เมื่อพิจารณารายด้านแล้ว พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 3.99$) รองลงมาคือ ด้านการประสาน ($\bar{X} = 3.68$) และด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.67$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการประเมินผล ($\bar{X} = 3.57$) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)

การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการปฏิบัติงาน	3.99	0.76	มาก	1
2. ด้านการประสาน	3.68	0.76	มาก	2
3. ด้านการประชาสัมพันธ์	3.67	0.74	มาก	3
4. ด้านการประเมินผล	3.57	0.76	มาก	4
รวม	3.73	0.76	มาก	

2. ผลการศึกษาคำปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานตามบทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) เมื่อพิจารณารายด้านแล้ว พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการประเมิน ($\bar{X} = 3.56$) รองลงมาคือ ด้านการสนับสนุนของภาครัฐ และด้านเครื่องมือ สิ่งของ เวลา ($\bar{X} = 3.47$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 3.40$) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานตามบทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)

ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานตามบทบาท อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการสนับสนุนของภาครัฐ	3.47	1.31	ปานกลาง	2
2. ด้านข้อมูลข่าวสาร	3.40	1.19	ปานกลาง	3
3. ด้านเครื่องมือ สิ่งของ เวลา	3.47	0.86	ปานกลาง	2
4. ด้านการประเมิน	3.56	0.82	มาก	1
รวม	3.47	1.04	ปานกลาง	

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =3.58) เมื่อพิจารณารายด้านแล้ว พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของ ทสม. (\bar{X} = 3.60) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การสนับสนุนการทำงานของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดต่อ ทสม. (\bar{X} = 3.55) ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.)	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของ ทสม.	3.60	0.75	มาก	1
2. การสนับสนุนการทำงานของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจังหวัดต่อ ทสม.	3.55	1.09	มาก	2
รวม	3.58	0.92	มาก	

4. ผลการทดสอบค่าความแปรปรวนของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ พบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์ มีค่า Sig. น้อยกว่า 0.05 เพศ ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน ในด้านการประชาสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงผลการทดสอบค่าความแปรปรวน ของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ โดยใช้ t-test

การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ	เพศ		t-test	Sig.
	ชาย	หญิง		
	\bar{x}	\bar{x}		
1. ด้านการปฏิบัติงาน	4.11	3.95	1.927	.055
2. ด้านการประสาน	3.71	3.67	-.588	.557
3. ด้านการประชาสัมพันธ์	3.53	3.71	2.541	.011*
4. ด้านการประเมินผล	3.46	3.60	1.847	.065

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. ผลการทดสอบค่าความแปรปรวนของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามอายุ พบว่า อายุที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกันในด้านการปฏิบัติงาน ด้านการประสาน ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการประเมินผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงผลการทดสอบค่าความแปรปรวน ของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามอายุ โดยใช้ One Way Analysis of Variance : One Way ANOVA

การปฏิบัติงานตามบทบาทของ อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ	อายุ				F-test	Sig.
	ต่ำกว่า 20 ปี	21-40 ปี	41-60 ปี	มากกว่า 60 ปี		
	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}		
1. ด้านการปฏิบัติงาน	4.00	4.11	4.06	3.70	6.775	.000*
2. ด้านการประสาน	3.00	3.83	3.75	3.40	8.445	.000*

การปฏิบัติงานตามบทบาทของ อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ	อายุ				F-test	Sig.
	ต่ำกว่า 20 ปี	21-40 ปี	41-60 ปี	มากกว่า 60 ปี		
	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}		
3. ด้านการประชาสัมพันธ์	4.00	3.69	3.76	3.38	9.412	.000*
4. ด้านการประเมินผล	3.00	3.54	3.64	3.43	3.174	.024*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปและอภิปรายผล

การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดสมุทรปราการอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการประสาน ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีศนา โชคพิพัฒน์ (2551) ศึกษาการได้รับการสนับสนุนทางสังคมและการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า ด้านการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อสม. พบว่า อสม.ส่วนใหญ่แสดงบทบาทและปฏิบัติงานตามหน้าที่ของ อสม. ที่กำหนดไว้ สำหรับแนวโน้มของการสนับสนุนทางสังคม และการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อสม. พบว่า ส่วนใหญ่ อสม.ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาก จะปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อสม. มากตามไปด้วย

ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานตามบทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานตามบทบาทอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ด้านการประเมิน อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนของภาครัฐ และด้านเครื่องมือ สิ่งของ เวลา อยู่ในระดับปานกลาง และด้านข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของปรัชญา ศิริพงษ์อุทุมพร (2555) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งปัญหาของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม เครือข่าย ทสม. ยังไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน อีกทั้งยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม และเครือข่าย ทสม. ส่วนใหญ่ไม่มีการรับรู้และไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของ ทสม. ปัญหาการบริหารจัดการของ ทสม. พบว่า การบริหารงานยังไม่คล่องตัว ขาดเครือข่ายประสานงานบุคลากรที่มีความรู้และขาดงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) พบว่า ความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของ ทสม. อยู่ในระดับมาก และการสนับสนุนการทำงานของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดต่อ ทสม. อยู่ในระดับมาก พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา สุติพันธ์วิหาร และคณะ (2553) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบทบาท ของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) คือคุณสมบัติและทักษะ บทบาทและการดำเนินงาน การบริหารจัดการ งบประมาณ ข้อมูล นโยบาย แผน ระเบียบเกี่ยวกับ ทสม. งบประมาณสนับสนุน หน่วยงานภายนอกการได้การสนับสนุนด้านงบประมาณ การดำเนินงานและเสริมศักยภาพเครือข่าย ทสม. จากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ฯ โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ทสม. และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ ควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล ต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ

2. ควรมีการประเมินผลการดำเนินงานจากการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำมาพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของ ทสม.

3. อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ ควรพัฒนาตนเองโดยการศึกษาความรู้ใหม่ ๆ รวมไปถึงการเข้าร่วมการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ที่หน่วยงานราชการจัดให้อยู่เสมอ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาศักยภาพในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อทราบถึงระดับศักยภาพในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อจะได้นำแนวทางไปพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้เกิดความเหมาะสมและตรงตามความต้องการ

2. ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุงแก้ไขและกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2559). รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2557). ยุทธศาสตร์การดำเนินงานเครือข่าย ทสม. ปี 2557-2560. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2558). ระเบียบกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าด้วยอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมู่บ้าน พ.ศ. 2558 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2559). ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2559). หนังสือประกอบการประชุมเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์. (2560). การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. กรุงเทพฯ: สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม.
- ปริศนา โชคพิพัฒน์. (2551). การได้รับการสนับสนุนทางสังคมและการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรัชญา ศิริพงษ์อุทุมพร. (2557). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วินัย วีระวัฒนานนท์. (2551). ประชากรกับสิ่งแวดล้อม. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สัณชัย สุตินันท์วิหาร และคณะ. (2553). แผนยุทธศาสตร์การเสริมศักยภาพและประสิทธิภาพการดำเนินงานของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) เพื่อประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน. คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.